

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

(EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 12 Kasım 2019

Kabul Tarihi: 21 Aralık 2019

Atıf Künyesi: Taş, M. R. (2019). “R. K. Narayan’ın *The English Teacher* Adlı Romanına Postkolonyal Kuram Çerçevesinden Altmetinisel Bir Okuma”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 266-275.

R. K. NARAYAN’IN *THE ENGLISH TEACHER* ADLI ROMANINA POSTKOLONYAL KURAM ÇERÇEVESİNDEN ALTMETİNSEL BİR OKUMA

Mehmet Recep TAŞ*

Öz

İnsanoğlunda doğuştan var olan yayılma, kontrol altına alma, tahakküm kurma itkisinin (emperyal istenç) tarih boyunca zamanın ruhuna uygun görüncü ve araçlarla devinim bulduğunu bir olgu olarak ileri sürülebilir. Fiziksel ve düşünsel açılarından yer ve zamanın gerektirdiği uygun adımları atıp güç elde edenlerin, elde ettikleri gücü ötekiler üzerinde bir kontrol ve tahakküm aracı olarak kullanıp onları sömürmekten hiçbir zaman imtina etmedikleri de bir olgu olarak ortada durmaktadır. Denilebilir ki, kontrol altına alıp tahakküm kurma itkisi (emperyalizm) hep var olmuş fakat bu itkiyi kinetik halde görünür kılan sömürü araçları değişmiştir. Sömürü maliyetini azaltmak bu değişimin en önemli nedeni olarak gösterilebilir. Önceleri ötekini yok ederek varlıklarını kontrol altına alan emperyal itki zamanla, maliyeti daha az olan ve kolonyalizm, neo-kolonyalizm, kültür kolonyalizmi ve son olarak da meta-kolonyalizm diye adlandırılan araçlarla tahakküm kurmakta ve gereken yerde uygun adımı atamamış olanların varlıklarını kontrol altına almaktadır. Buna karşın, sömürülenler cephesinde de emperyal itkinin bu tahakküm kurma araçlarına karşı sömürünün boyut ve yoğunluğunu azaltan çeşitli aktif veya pasif direniş şekillerinin geliştirilmiş olduğu ileri sürülebilir. Emperyal itki sömürü araçlarını değiştirdikçe, sömürüye maruz kalanlar da karşı çıkış ve direnme tarzlarını değiştirmektedirler. Fanon, Thiong’o, Guevara, Malcolm X gibi aktif direnme araçlarını benimseyenlerin yanı sıra, Gandhi, H.D.Thoreau, Mandela, Martin Luther King, L. Tolstoy gibi sivil, pasif ve şiddetsiz direnme araçlarını benimseyenler de sömürüye karşı belirli kazanımlar elde etmişlerdir. Bu makale, yukarıda vurgulanan açıklamalar çerçevesinden hareketle, R. K. Narayan’ın *The English Teacher* adlı romanını postkolonyal kuram temelinde alt-metinisel bir okumaya tabi tutmaktadır. *The English Teacher* adlı roman genel olarak Narayan’ın erken kaybettiği eşine duyduğu sevgi ve özlemi anlatan otobiyografik bir roman olarak değerlendirilmektedir. Makale bunu kabul etmekle beraber, Narayan’ın aynı zamanda romanı, uzun süredir devam eden İngiliz sömürü düzeninin üzerinde yarattığı kültürel baskıya karşı pasif bir direniş psikolojisi ile yazdığını, alt metinlerde tahakküm kurucunun sömürüyü algı ve düşünsel yönlendirmelerle (meta-kolonyalizm) durmaksızın sürdürdüğünü, bunun sonucunda da sömürülen bireylerin kültürlerine yabancılaştığı imasını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Narayan, pasif direniş, post-kolonyalizm, meta-kolonyalizm, alt metin

A Sub-textual Reading of R. K. Narayan’s *The English Teacher* from the Viewpoint of Postcolonial Theory

Abstract

It is likely to suggest it is a fact that the primordial instinct to control, to pervade, and to dominate has functioned through various convenient tools and occurrences that the zeitgeist required. It is also a fact that those who accumulated power by physically and spiritually taking the necessary steps in the right time and space have never abstained from using that power

* Dr Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Van/Türkiye, E-Posta: mehmetrecep@yyu.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5838-1948>.

Bu makale 3–6 Ekim 2019 tarihinde Tunus’un başkenti Tunus’ta gerçekleştirilen 5. Uluslararası El Ruha Kongresinde sunulan bildiri özeti genişletilerek makaleye dönüştürülmüş halidir.

as a means of control and domination over the others. It can be said that the impulse to control and dominate (imperialism) has always existed, but the means of exploitation have continually been changing. The aim to reduce the cost of exploitation can be considered as the most important reason for this change. The imperial impulse, which previously usurped the assets of the others by annihilating them, in the course of time, has put into practice some other implementations as colonialism, neo colonialism, cultural exploitation, and meta-colonialism, all of which respectively are thought to have reduced the cost of exploitation. On the other hand, it can be argued that various forms of active or passive resistance have been developed on the exploited front, which reduced the size and intensity of exploitation against those means of domination. As imperial impulse changed the means of exploitation, those exposed to exploitation changed their ways of opposing and resisting, too. Beside such figures as Fanon, Thiong'o, Guevara, and Malcolm X who adopted active means of resistance, some other ones as Gandhi, Mandela, and Achebe who adopted passive means of resistance have also achieved some certain gains against exploitation. From such a standpoint, this article aims to make a sub-textual reading of R. K. Narayan's *The English Teacher* on the basis of postcolonial theory. The English Teacher is generally regarded as an autobiographical novel, which fictionalizes Narayan's love and longing for his wife who passed away at an early age. Although the article acknowledges this, it also aims to prove that since Narayan had the feeling of a passive resistance against the long-standing British oppression of colonialism, he sub-textually implied that the colonizer was incessantly exerting to manipulate the perception of the colonized through meta-colonial implementations which eventually led the individuals to be alienated from their own culture.

Keywords: Narayan, Passive Resistance, Postcolonialism, Meta-Colonialism, Sub-Textual

Giriş

Emperyalizm ve sömürgecilik kavramlarını tarihsel açıdan inceleyen pek çok kaynak bu iki kavrama ya dönemsal, ya tanımsal, ya da coğrafi açılardan belirli sınırlamalar getirmekte, bu da kafa karışıklığı yaratmaktadır. Sömürgecilik, başkalarına ait olan maddî-manevi değerlerin, yeraltı-yerüstü bütün kaynakların bir şahıs, bir grup, bir ulus veya bir devlet tarafından askeri, siyasi, kültürel, ekonomik yaptırımlarla zorla veya mecbur bırakarak ele geçirilmesi, götürülmesi veya kontrol altına alınması olarak tanımlanabilir. Sömürgeciliği belli bir döneme, kıtaya, coğrafyaya, ırka ülkeye veya dine has bir olgu olarak düşünmek yanlış değerlendirmelere neden olmakta, fasit bir döngü içerisinde karşıtlar ortaya çıkarmakta ve bu karşıtlar üstünlük sağlamak için her türlü insani ve ahlaki değerleri göz ardı edebilmektedir. Canlıya özgü primordial bir davranış kodudur sömürgecilik. İster doğanın kanunu olarak (güçlü olan kazanır, sömürür), ister yaratanın hikmeti olarak nitelendirilsin, gereken yerde gereken fiziksel ve zihinsel enerjiyi harcayarak güç elde edenlerin atalet içinde bulunanları sömürü nesnesi olarak kullandıkları bir olgu olarak ortada durmaktadır. Emperyal bir güdü olan *tahakküm ve kontrol altına alma güdüsü* her canlıda vardır. Bu anlamda insanı diğer canlılardan ayıran nitelik, diğer canlılar bu güdüyü ihtiyaçları doğrultusunda kullanıma sokarken, insanlar ihtiyaçtan çok daha öteye, kapitalist bir sürece evirilmekte ve elde ettiği kapitali diğerleri üzerinde yine bir sömürü aracı olarak kullanabilmektedir. İnsanoğlunun, bu ihtiyaç ötesi '*kontrol ve tahakküm altına alma güdüsünün*' şimdye kadar ne ilahi ne de beşeri düzenlemelerle kontrol altına alınabildiğini ileri süremeyiz. Aksine ister ilahi (din) ister beşeri (hukuk-yasa) olsun bu emperyal güdüyü dizginlemek üzere vuku bulan her düzenleme bir süre sonra yeniden bu emperyal güdüye göre yorumlanıp yeni oluşumlarla yeni sömürü aracı haline getirilmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında ne kutsal kitapların zulüm, baskı ve tahakkümü yasaklayan emir ve öğretileri, ne de insan hakları bağlamında ilk yazılı sözleşme olarak kabul edilen Magna Carta (1215) ve takip eden diğer uluslararası sözleşmelerin insanoğlunda içkin olan *tahakküm ve kontrol altına alarak sömürme itkisinin* önüne geçemediği görülmektedir. İlk çağlarda Sokrates, Platon ve Aristoteles ile başlayıp Stoacılarla devam eden, ortaçağda tek tanrılı dinlerin öne çıkardığı eşitlik ve özgürlükler ile başlayıp Magna Carta ile devam eden, yeniçağda *Haklar Dilekçesi* (1628) ile başlayıp *Habeas Corpus Act* (1679), *Haklar Bildirisi* (1689), *Virginia Haklar Bildirisi* (1776), *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi* (1789) ile devam eden, modern çağda ise dünyada insan haklarını koruma ve geliştirmede tek karar verici olan Birleşmiş Milletler tarafından çıkarılan *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi* (1948), bu bildirge üzerinde şekillenen *BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi* ve *BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi* gibi birey ve toplulukların hak ve özgürlüklerini yasa ve sözleşmelerle güvence altına alıp baskı, tahakküm ve sömürüyü engellemek üzere üretilen birçok bağlayıcı ve yaptırım uygulama yetkisine sahip yasa vuku bulmuştur. Yani başka bir ifadeyle, insan hakları arayışlarının insanlığın ortaya çıkışı kadar eski olduğu görülmektedir. Tarihin her döneminde baskı ve sömürü olmuş, buna karşın hak ve özgürlükler de baskı ve sömürünün yapıldığı zamanın ruhuna uygun şekillerde ortaya çıkmıştır. Fakat bu kadar savaş, bu kadar yıkım, bu kadar baskı ve zulüm sonucu ortaya çıkan bu kadar kutsal ilahi kitap ve beşeri yasa ve sözleşmelere rağmen dünyanın ve insanlığın mevcut

durumuna bakıldığında tahakküm ve kontrol altına alıp sömürme oranının azaldığını ileri sürmek olasılık dâhilinde görülmemektedir. Gereken yer ve zamana uygun adımı atarak güç elde edenler bu gücü diğerleri üzerinde bir sömürü aracı olarak kullanmış ve kullanmaya devam etmektedirler. Buna karşın gereken yer ve zamanda uygun adımı at(a)madıkları için sömürüye maruz kalanlar da her zaman aktif veya pasif, açık veya örtük direnç gösterme manevraları geliştirmiş ve geliştirmektedirler. Yukarıda sözü geçen sözleşmelerin de sömürüye maruz kalanların sömürüye karşı geliştirdikleri manevraların etkililiği oranında kabullenmek zorunda kaldıkları ileri sürülebilir. Bu sözleşmelerin belli bir süre sömürünün yoğunluk ve boyutunu azaltmalarına rağmen, primordial emperyal itkinin kontrol ve tahakküm altına alma isteğinden kaynaklı sömüren ve sömürülen arasındaki mücadelenin devam etmesini tamamen engelleyemedikleri bir olgu olarak ortada durmaktadır. Anlaşılan o ki sömüren ve sömürülen arasındaki bu mücadele hep devam edecektir. Zira gerçek anlamda insan hakları temelinde hak, hukuk, eşitlik ve kardeşlik talebi hep mağdur olan taraftan yani sömürülenlerden gelmektedir. Tarihsel süreç çerçevesinde değerlendirildiğinde genel olarak ortaya çıkan gözlem bu talebin gücü ele geçirene kadar veya en azından eşitliği sağlayana kadar dile getirildiğidir. Madun, eşitliği sağladığı andan itibaren hak, hukuk eşitlik talebi için harcanan enerji gittikçe eksilmekte ve bir süre sonra aynı mağdur kendinden görece daha az güce sahip olan oluşumlar üzerinde tahakküm kurup onları sömürmekten her hangi bir etik beis görmemektedir. Yani sömüren özne herhangi bir mekân ve uzamda ataletle kapılıp gereken yer ve zamanda gerekeni yapmaktan geri dur(durul)duğu andan itibaren sömürülen nesneye dönüşme sürecine zemin hazırlayabilmektedir. Bir zamanlar sömürge eyaletlerden oluşan ABD'nin günümüzde en büyük sömürgeci güç haline gelmesi veya bir zamanlar Normanlar tarafından işgal edilmiş olan İngilizlerin dünyada sömürgeleştiremediği sadece 22 ülke olması (Laycock, 2012: Preface) önemli iki örnek olarak gösterilebilir.

Makalenin Hindistan asıllı R. K. Narayan'ın *The English Teacher* adlı romanını ele alması, Hindistan'ı sömürgeleştiren ülkenin İngiltere olması ve İngiltere'nin de Avrupa kıtasından bir ülke olması nedeniyle özellikle Batı Avrupa'nın sömürgeleştirme geçmişine kısaca değinmek gerekir. Bulhan, Afrika'da XIX. yüzyılda başlayan klasik sömürgeciliğin üç öncülünün; Haçlı Seferleri, Amerika Kıtasının sömürgeleştirilmesi ve Afrika Köle Ticareti olduğunu ileri sürer (2015: 242). 1095'te başlayan Haçlı Seferlerinin gerisindeki motivasyonun Klasik Avrupa sömürgeciliğine özgü olan *aç gözlülük, kültürel tahakküm, inanç ve ırk açısından üstün olma düşüncesi, günahlardan arınma, zenginlik, zafer ve düşmana karşı birleşme* gibi faktörler olduğunu savunan Bulhan, Haçlı Seferlerinin XIX. yüzyılda başlayan klasik Avrupa sömürgeciliğinin önemli öncüllerinden biri olduğunu savunmaktadır. Bulhan, keza Amerika'nın fethedilmesi ile elde edilen kaynakların Avrupalıların kendilerini daha da üstün görüp diğer halkların geleceğine karar verme yetkisinin onlarda olması gerektiğine inandıklarını da ileri sürer (2015: 242). Bu üstün olma düşüncesinin de *Atlantik Köle Ticareti* pratiğinin ortaya çıkmasını sağladığını ileri sürebiliriz. Haçlı seferlerinin sağladığı birliktelik, Amerika kıtasının kaynaklarının sağladığı ekonomik güç ve bu iki güçten kaynaklı elde edilen psikolojik gücü (inanç ve ırk olarak üstün olma düşüncesi) birleştiren Avrupa, Bulhan'a göre, üç şekilde Afrika'nın tümüne saldırmaya başlar. İlk saldırının (a) altın, gümüş, vb. yeraltı-yerüstü kaynaklarına, yani *ticari değeri olan şeylerin (emtiaların) dünyasına*, ikinci saldırının (b) işgücü sağlamak veya cinsel olarak istismar etmek için *insanların[bireylerin] dünyasına*, üçüncü saldırının ise (c) din, bilgi, kimlik ve kültürden oluşan *anlam dünyasına* yapıldığını ve sömürünün bu şekilde değişik kılıflar içinde sürdürüldüğünü ifade etmektedir (2015: 242). Özetlemek gerekirse, Bulhan da açıklamaları ile yukarıda altını çizmek istediğim noktaları Avrupa'nın Afrika özelinde gerçekleştirdiği sömürü süreci ile teyit etmektedir. Tabi zamanın ruhunun gerektirdiği bazı modifikasyonlar ile aynı süreç Hindistan özelinde de uygulanmıştır. Hindistan'da, İngiltere'nin ticari alandaki tekel şirketi *East India Company*'nin Hindistan ile 1757 yılından itibaren başlayan ticari ilişkileri üzerinden 1857'de sömürgeleştirdiği ve iktisatçı Utsa Patnaik'e göre 1765–1938 yılları arasında yaklaşık 45 trilyon dolarlık maddi gelir elde ettiği (2017: 311) ülkelerden biridir. Başka bir deyişle 16 milyon nüfusa sahip bir ülke, kullandığı sömürü araçları ile zamanın şartlarında tekstil ve baharat üzerinden dünya ticaret hacminin önemli bir kısmına sahip 200 milyonluk bir ülkeden yıllık gayri safi milli hasılasının yaklaşık 19¹ kattan daha fazlasını elde etmiştir. 1857 yılında 16 milyon nüfusa sahip olan ve ilk yazılı metinleri ancak ilk çağın sonlarında ortaya çıkan İngiltere'nin (Britanya) 1850'li yıllarda yaklaşık 200 milyon nüfusa sahip olan ve neredeyse 4000 yıllık yazılı metinlere

¹ Ekonomist Mahfi Eğilmez'in T24'te 11 Nisan 2019 tarihinde yayınlanan makalesine göre IMF'in 2019'da yayınladığı Dünyanın Ekonomik Görünümü Raporunda İngilterenin yıllık gayri safi milli hasılası 2 trilyon 829 milyar dolar olarak açıklanmıştır.

sahip olan Hindistan'ı kolonileştirmeye başlamasının nedenleri üzerinde epey bir tartışma vardır.² Fakat bu nedenlerden birinin de İngiliz toplumunun zamanın ruhuna uyup gereken yer ve zamanda gereken adımı atmasına bağlanabilir diye düşünüyorum.

Sömürülen nesne (madun), genel olarak sahip olduğu gücü, sömürgeci öznenin üzerinde kurduğu baskı ve tahakküme karşı dirence dönüştürmeye meyilli olur. Yani sömürgeci, *kontrol ve tahakküm kurma itkisinden* kaynaklı sömürü eylemini, (o güne kadar gereken yer ve zamanda gereken adımı atması sonucu elde ettiği gücü de arkasına alarak) kendi yarattığı öznelliklerle perdelediği bir tez olarak sunarken, madun da gücü oranında insan hakları temelinde daha nesnel antitezler üretmeye çabalar. Bu açıdan geçmiş pratiklere bakıldığında birçok antitezin dinamik ve aktif devingenlikte olduğu, yani gücü oranında şiddete dayandığı görülmekle birlikte bir kısmının da statik ve pasif dirence dayandığı görülmektedir. Hindistan özelinde değerlendirildiğinde sömürüye karşı biriktirilen direnç ilk başlarda aktif, yani şiddete dayalı olsa bile sömürünün yoğunluğunu azaltan asıl direncin Mahatma Gandhi karakterinde cisimleşen sivil ve pasif yani şiddete dayanmayan direnç olduğu ileri sürülebilir.

Tarih boyunca sömürüye karşı grup haklarını ve sosyal adaleti sağlamaya yönelik oluşum ve hareketler hep olmuştur. Ancak, sömürgeciliğe karşı şiddete dayanmayan pasif direnişin benimsenmesinin XIX. yüzyılda yoğunluk kazandığı görülmektedir. Bu direniş türü günümüzde de yerli veya yabancı baskıcı ve sömürgeci güçlere karşı değişik formlarda hatırı sayılır bir yoğunlukta kullanılmaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinde baskıcı komünist yönetimlere karşı verilen sivil mücadeleler, Amerika'da siyahların şiddet içermeyen mücadeleleri, Afrika ülkelerinin fiili işgal ve sömürüye karşı verdiği mücadele, yine toplumların kendi iç baskıcı ve sömürücü rejim ve hükümetlerine karşı sergiledikleri direnç, nihayet Arap ülkelerindeki baskı ve sömürüye karşı *Arap Baharı* adı ile cisimleşen hareketler. Bu hareketlerin bazıları başarılı sonuçlar alırken, bir kısmı da orantısız bir şiddet ile karşılaşmıştır. Kurt Schock; sivil direnişi, çıkarlarını korumak için şiddet kullanmaktan çekinmeyen otoriter yönetimlere karşı sivil toplum aktörlerinin verdiği asimetrik mücadele olarak tanımlar (2015: 13). Michael Randel ise sivil direnişin bireyselliğe karşı olduğu için kolektif olduğunu ve sistematik şiddete herhangi bir teşebbüste bulunmaktan kaçınan bir hareket olduğunu belirtmektedir (1994: 10). Hem Schock hem de Randel, sivil direnişin kazanım elde edebilmesini direnişin bir kez veya ara sıra yapılan protestoların aksine uzun süreli olmasına bağlamakta ve bu tür direnişlerin sadece bir grubun veya bir kişinin önderliğinde tek merkezden yönetilebildiği gibi, lidersiz ve de merkezsiz bir ağ şeklinde olabileceğini de vurgulamaktadırlar (2015: 13, 1994: 10). Schock, aşırı sert ve baskıcı rejimlere karşı şiddet içermeyen sivil direnişin etkili olma şansının olup olmadığı sorusuna, şiddet kavramı üzerine araştırmaları olan düşünürler Etienne de la Boetie, Max Weber ve Hannah Arendt'e atıfla şiddet uygulayan otoritelerin güçlerini onları o konuma getirenlerin itaat ve kabullerine bağlamakta ve şayet yeteri kadar insan yeteri kadar bir zaman dilimi içerisinde otoriteye itaat ve işbirliği yapmayı reddederse otoritenin şiddet ve baskı ile uzun süre sürdürülemeyeceğini ileri sürmektedir (2015: 21). Sivil/pasif direniş kavramının akla getirdiği ilk isimlerden biri olan Gene Sharp da siyasi gücün itaat ile var olduğunu, hükmedenlerin hükümlerini onlara sunulan itaat oranında sürdürebildiklerini belirtir (1973: 16). Sharp 198 farklı sivil direniş hareketinin olduğunu tek tek açıkladıktan sonra bunların genel olarak (a) *sivil protesto ve ikna*, (b) *sosyal-ekonomik-siyasi sivil itaatsizlik ve işbirliği yapmama*, (c) *şiddet içermeyen eylemler* başlıkları altında değerlendirmektedir (1973: 9). Schock ise politik olması nedeniyle sivil/pasif direnişin çok yönlü olduğunu; kavramın üzerine çalışan birçok akademisyen, bilgin ve aktivistin kavramı *pragmatik şiddetsizlik* (pragmatic nonviolence) ve *ilkeli şiddetsizlik* (principled nonviolence) diye iki ana başlık altında sınıflandırdığını ileri sürmektedir (2015: 23). *Pragmatik şiddetsizlik*, taktiksel ve stratejiktir. İçinde bulunulan durumun şartlarına göre şekillenebilir. Sömürü ve baskı uygulayan otoritenin öne sürdüğü uzlaşma şartları etik ve ahlaki bulunmasa bile içinde bulunulan şartlar göz önüne alındığında kazanım olarak düşünülüp o an için uzlaşma sağlanabilir. Mahatma Gandhi'nin şahsında somutlaşan *ilkeli şiddetsizlik* ise etik ve ahlaki değerler üzerinden şekillenir. İnançtır, yaşam tarzıdır. Şiddet, stratejik olarak değil ahlaki ve insani olmadığı için reddedilir. Otoritenin düşünce temelinde değişimi hedeflenir.

Kavramların birbirine girmemesi için *şiddet içermeyen direniş*, *sivil itaatsizlik* ve *pasif direniş* hareketlerini birbirlerinden ayırmak gerekir, zira *şiddet içermeyen direniş* genellikle *sivil itaatsizlik* veya

² Tarih ve sayısal bilgiler, tarihçi Kallie Szczeponski'nin www.thoughtco.com/the-british-raj-in-india-195275 url adresindeki makalesinden alınmıştır.

pasif direniş (eylemsiz direniş) ile karıştırılmaktadır. Berel Lang, *sivil itaatsizlik* (civil disobedience) ve *şiddet içermeyen direniş* (nonviolence resistance) kavramlarını şöyle açıklamaktadır: “Bir *sivil itaatsizlik* hareketinin aşağıdaki şartları karşılması gerekir: (1) hareket yasa ihlalini gerektirir, (2) hareket taammüden ifa edilir, (3) fail [hareketi ifa eden], sorumluluğunu ve yasanın öngördüğü cezalandırmayı kabul ettiğini belirtir” (1970: 156). Lang, *şiddet içermeyen direnişin* ise bu kriterleri gerektirmediğini öne sürer. Lang’a göre, *sivil itaatsizlik* bazen otoritenin uyguladığı şiddete karşı şiddet ile de karşılık verebilmekte, yani tümünden bir şiddetsizlikten arınık olamayabilmektedir (1970: 156). Lang, bu nedenle iki kavramın aynı anlamda kullanılmaması gerektiğini ileri sürer (1970: 156). *Şiddet içermeyen direniş* ile *pasif direniş* (eylemsiz direniş) arasındaki fark ise *şiddet içermeyen direnişin* proaktif ve müdahale etme özellikleri gibi kriterlere sahip olması, *pasif direnişin* ise, direnişi yapanın alternatif yaratmadan sadece zayıflığını ve güçsüzlüğünü ima edip karşıdan aman beklemesi olarak bilinmektedir.

The English Teacher 1945 yılında, Hindistan’ın bağımsızlığını elde etmesinden iki yıl önce yayınlanır. Roman, genel olarak Narayan’ın otobiyografisi olarak bilinmektedir. Ki Narayan kendisinin yazdığı *My Days* adlı otobiyografisinde; Krishna’nın hayali Malgudi kasabasında hayali bir karakter olduğunu, ancak romanın çok az da olsa kurgu içerdiğini, Krishna ile yaşadıkları deneyimlerin benzer olduğunu anlatarak romanın büyük oranda kendi yaşamından esinlendiğini belirtir (Narayan, 2012: 150). Romanın büyük oranda Narayan’ın yaşamından kesitler vermesi aslında bu makalenin altını çizmek istediği noktalar ile de örtüşmektedir. Zira makale postkolonyal bir okuma ile roman kahramanı Krishna’nın, dolayısıyla Narayan’ın İngiliz sömürüsüne karşı durduğu yeri ve bir yazar olarak bu sömürüye nasıl bir tavır takındığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu şekilde belki de kadim bir geçmişi olan ve zamanın şartlarında dünyanın ihracat potansiyelinin önemli bir kısmına sahip olan 200 milyon nüfuslu bir devletin, 16 milyon nüfuslu ve hem ekonomik hem de kültürel olarak daha eksik ve de dünyanın neredeyse öbür ucundaki başka bir devlet tarafından nasıl sömürgeleştirildiği sorusuna bir yanıt bulunabilir.

The English Teacher adlı romanın yazarı Narayan’ın ülkesi Hindistan’ın, İngiliz sömürüsüne karşı Mahatma Gandhi’nin *Satyagraha*³ olarak adlandırdığı *şiddet içermeyen bir direniş* tarzı ile bağımsızlığını kazandığı kabul görmektedir. Türkçeye ‘hakikatte ısrar’ veya ‘hakikat kararlılığı’ olarak çevrilebilen *Satyagraha* baskı, zulüm ve kötülüğe karşı şiddete başvurmadan korkusuzca direnmeyi içerir. Fakat bu felsefe hem *sivil itaatsizlik* (pragmatik olduğu için) hem de *pasif direniş* (zayıfın, güçsüzün başvurduğu direniş olduğu için) hareketlerinden farklıdır. Gandhi, ilk zamanlarda sömürüye karşı verdiği mücadelenin *pasif direniş* olarak adlandırılmış olsa da, *Satyagraha* felsefesi ile gösterilen direnişin *pasif direniş* olmadığını, çünkü *pasif direnişte* direnişi gösterenin direniş aracı olarak sadece zayıflığını-güçsüzlüğünü; deyim yerindeyse, garibanlığını kullandığını ileri sürer (1920: 350).

Romanın olay örgüsünden kısaca söz açmak gerekirse; roman kahramanı Krishna sömürge yönetimin atadığı ve İngiliz dili ve kültürü konusunda çok hassas olan bir İngiliz tarafından yönetilen bir okulda ayda 100 rupi maaş alan bir İngilizce öğretmenidir. Yaptığı işten çok memnun olmasa da, yaşamının bir ineğin yaşamından daha monoton ve verimsiz olduğunu düşünse de (1980: 5), aldığı maaş ile eşi Susila ve kızı Leela ile mutlu bir yaşam sürdürmeye çalışmaktadır. Hint gelenek ve göreneklerine bağlı olan Krishna, karısı ve kızı ile yeni bir ev alma sürecindeyken karısı hastalanır. Önceleri geçici bir hastalık olduğu düşünülse bile, hastalığın tifo olduğu anlaşıldıktan bir süre sonra Susila ölür. Eşinin ölümü üzerine intihar etmeyi düşünecek kadar tüm dünyası karararı Krishna, kızının sorumluluğunu üstlenmesi gerektiği düşüncesi ile intihar teşebbüsünden vazgeçer. Izdıraplı ve zorlu bir sürece girmiştir artık Krishna. Bir yandan çok sevdiği eşine duyduğu özlem, bir yandan henüz anaokuluna giden kızının sorumluluğu, öte yandan ülkesini hem ekonomik hem de kültürel açılarından sömürmekte olan bir devletin okulunda öğrettikleri ile genç Hintli öğrencilerin birer sömürü nesnesi haline getirilmesine katkı sağlama düşünceleri içinde oradan oraya savrulan Krishna, bir yabancıdan eşi Susila’nın bir süredir onunla temas kurmaya çalıştığını ve onunla konuşmak istediğini belirten bir mektup alır. Duyduğu haber ile heyecanlanan Krishna, mektubu gönderen yabancıнын bir medyum olduğunu öğrendikten sonra bu medyum aracılığı ile eşinin ruhu ile sohbetlere başlar. Bu arada kızının gittiği ana okulda öğrencilere kendine has metotları ile ahlaki değerler

³ Satyagraha, sanskritçe kökenli olup satya (gerçek) ve agraha (kararlılık) kelimelerinden türemiştir. Gandhi, Güney Afrika’da iken otoriteye karşı Thoreau’nun “sivil itaatsizlik” terimi çerçevesinde direniş gösterdiğini, Hindistan’ın bağımsızlığı için verdiği mücadeleyi ise sivil itaatsizlik teriminden farklı ve daha kapsamlı olan Satyagraha ruhu ile verdiğini açıklar (Gandhi, 1920: 206)

kazandırmayı hedefleyen çalışkan, bilgin ve işini yapmayı çok seven bir anaokulu müdürü ile de tanışıp içinde buldukları durumlar ile ilgili derin ve sorgulayıcı sohbetlere de katılır. Anaokulu müdürü ile sık sık buluşmaya başladıktan kısa bir süre sonra çalıştığı okulun müdürüne gerekçelerini belirten bir mektup yazarak oradan istifa edip daha az ücret ile anlaştığı anaokulunda göreve başlar. Medyum ve anaokulu müdürü ile yaptığı sohbetler sayesinde düşünsel olarak cismani dünyadan ruhani dünyaya geçişler yapmayı öğrenen Krishna, medyuma gereksinim duymadan eşi ile doğrudan iletişim kurup konuşmaya başlar.

The English Teacher adlı roman, İngiliz sömürsü altındaki Hindistan'ın Malgudi⁴ kasabasında bir İngiliz müdür tarafından yönetilen Albert Mission College adlı okulda İngilizce öğretmenliği yapan Krishna'nın kendisine, mesleğine, ailesine, toplumuna, eğitime, kültüre, sevgiye ve sömürge anlayışa bakışını işlemektedir. Roman, okuyucu üzerinde ilk etapta romandaki kurgunun önemli bir kısmının Krishna ve karısı Susila'nın aşkı üzerine kurulu olduğu izlenimi yaratsa da, alt metinde Krishna'nın mutsuzluğunun önemli bir nedeninin de Krishna'nın sömürgeci bir kültürün dayattığı eğitimle kültürleşmiş nesilden biri olarak aydınlanması (epiphany) ve fakat aynı sömürge dayatma ile bu kez kendi kültürdaşlarını eğitmesinin ona powerlessness⁵ formunda yüklediği yabancılaşma hissi olduğu ileri sürülebilir. Ülkesini sömürgeleştirilenlerin kontrolündeki bir okulda eğitim alan Hintli öğrencilere sömürgecinin dili ile sömürgecinin edebiyat ve kültürünü öğretmektir Krishna'yı yabancılaştırıp mutsuz eden. Romanın hemen başlarında, Mr Brown'ın bir öğrenci tarafından yanlış telaffuz edilen bir kelime üzerine duyduğu rahatsızlığı dile getirirken takındığı ciddiyet ve İngilizcenin önemi hakkında yaptığı konuşma ve yine aynı okulda çalışan başka bir Hintli hocanın Mr Brown'a destek vermesinden rahatsız olan Krishna, Hintli hoca ile yürürken yolda bu rahatsızlığını şöyle dile getirir:

Bay Gajapathy, bu dünyada [İngilizce bir kelimedeki] sesli bir harfi telaffuz edememekten daha kötü günahlar var... Dürüst olalım. Mr Brown'a, Hindistan'da konuşulan 200 dilden herhangi birisi ile 'Kedi, fareyi kovalar' cümlesini söyleyebilip söyleyemeyeceğini sor. Mr Brown otuz yıldır Hindistan'da yaşıyor (Narayan, 1980: 6).

Bu söylem Krishna'nın iki kültür arasındaki etkileşimin sömürgeci kültür lehine geliştiği düşüncesinde olduğunu göstermektedir. Krishna, okulda verilen İngilizce eğitiminin gereğinden fazla kurallar üzerine kurulu olduğunu, yani prescriptive temellere dayandığını, bu işi yapmasının altında yatan nedenin İngilizlere veya Shakespeare'e duyduğu sevgi değil, kendini düşündüğü için yaptığını, aynı maaşı tespah tanelerini dizmek veya kâğıt yırtma işi için de verseler aynı şevkle işleri yapacağını belirtir (Narayan, 1980: 7). Bu düşünce ile Krishna'nın İngiliz sömürsünün farkında olduğu anlaşılmaktadır. Krishna, sömürü kültürüne karşı olumlu hisler taşımamakta, verilen eğitimin öğrencilerin bilişsel kapasitelerini geliştirmekten uzak olan anlamsız kurallar olduğunu düşünmekte ve bu durum onu mesleğinden soğutmaktadır. Fakat Krishna tüm bunlara rağmen ilk başlarda pragmatik davranıp yine de mesleğini sürdürmekte ve sömürünün üç temel aracından ikisi olan 'eğitim' ve 'dil' ile sömürünün sürdürülmesinde önemli bir görevi yerine getirmektedir. Krishna'nın bu tavrı, Krishna'nın İngiliz sömürsüne karşı, Schock'un 198 sivil direniş türü içinde 136. sırada gösterdiği 'gizli itaatsizlik' (disguised disobedience) tarzında bir direniş içinde olduğunun bir göstergesi olarak ileri sürülebilir. Başka bir deyişle, Krishna kendi öznel durumu içerisinde pragmatik şiddetsizlik (pragmatic nonviolence) tarzında bir direnç göstermektedir. Yani, verilen eğitimin sömürünün devam etmesini sağlamaktan başka bir amaç gütmemediğini fark etmekle birlikte, o an için kendisi ve ailesinin geçimini sağlayacak başka bir olanağı olmadığını düşündüğü için işi sürdürmektedir. Romanda iki farklı eğitim sistemi kurgulanmış. Biri, sömürü yönetimini temsil eden bir İngiliz tarafından idare edilen ve her türlü olanağa sahip olan bir kolej, öteki ise ailesini ihmal edecek kadar kendini çocukların eğitimine adanmış Hintli bir müdür tarafından yönetilen imkânları kısıtlı bir okul. Böylesi bir kurgu, aslında Narayan'ın da sömürü yönetimi tarafından yaldızlanarak verilen eğitimin öğrenciler üzerinde bilişsel bir çıktı yaratmadığı, aksine onları 'moronlaştırdığı' düşüncesinde olduğunun bir belirtisi olarak kabul edilebilir. Keza, romanın hemen başında okuyucuya iki dünya sunuluyor. Biri, öznel veya eksik de olsa gelenek ve görenekler üzerinden mitlere de dayalı bir kültürü barındıran dünya, diğeri ise bu öznellik ve eksiklikten yararlanıp toplumsal iktisadın kontrolünü ele geçirmiş kuralcı ve materyalist bir

⁴ Narayan'ın çoğu romanında olayların geçtiği yer (setting) olarak seçtiği hayali (kurgusal) kasaba.

⁵ Melvin Seeman'ın kavramsallaştırdığı beş yabancılaşma türünden biri olan *Powerlessness*, Seeman'a göre, bireyin ne yaparsa yapsın sonucu kendi beklentilerine göre değiştirememeye duygusuna kapılıp pasifleşmesi ve durumdan uzaklaşmasıdır (1959: 784).

dünya. Krishna, eşi ve çocuğuyla kendi kültürleri içinde, yani birinci dünyada yer edinmeye çalışmakta fakat yer edinip yaşamını sürdürebilmek için benimsemediği ikinci dünyayı temsil edenlerin kontrolündeki okulda çalışmak zorunda bulunmaktadır. Bir tarafta eşi ve kızını elverişli şartlar içinde yaşatma arzusu, öte tarafta sömürünün ömrünü uzatmak için kendilerini kültür ve yaşam biçimlerinden koparmaya çalışan bir makinede bir dış olmanın yüklediği suçluluk duygusu. Krishna, kendi gerçeğinin farkındadır. Benimsediği kültür; gelenek, görenek ve mitlerle bezeli olmasına rağmen yine de bir nativist⁶ gibi kendi kültürünü istemektedir. İşte tam da bunu isterken onu sömüren kültürün sömürebilmesinin altındaki gerçeği ya görememekte ya da powerlessness tarzında bir yabancılaşma duygusu ile atalet içinde bu gerçeği görmezden gelmeyi yeğlemektedir. Yani Krishna, kurgunun başlarında, sömürgeleşmenin nesnel bir yaklaşımla zamanın ruhuna uygun şekilde gereken yerde gereken adımı atamamanın sonucu olduğunu görememektedir. Ashcroft ve diğerleri nativist yaklaşım ve politikaları savunanların asla baskın ve sömürgeci kültürün tahakkümüne hepten karşı koyamayacağını, çünkü onların tanımladıkları kültürün durağan ve ilerleme göstermeyen bir kültür olduğunu ileri sürerler (2007: 54). Yani zamanın ruhuna göre ilerleme gösteremeyen kültürel kodlar anın gerektirdiklerine cevap veremedikleri için sömürüye karşı savunmasızdırlar. Mr Brown'ın öğrencilerden birinin 'honour' kelimesindeki 'u' harfini unutması karşısındaki tavrını anlayamamasıdır Krishna'yı sömürge durumuna düşüren. Mr Brown, mevcut konumuna zamanın ruhunun önüne koyduğu gerçekler üzerinden hareket ettiği için, o gerçekleri görmezden gelip atalete kapılmadığı için gelmiştir.

Makalenin giriş kısmında belirtildiği gibi; yayılmak, büyümek, tahakküm ve kontrol altına almak belli bir ırka, belli bir coğrafyaya veya kıtaya, belli bir döneme veya belli bir dine özgü bir güdü değildir. Bu güdü bütün canlılarda vardır. Gereken yer ve zamanda zamanın ruhuna uygun hareket edenler iktisadi, sosyal, kültürel, siyasal olarak ilerleme kaydederler, yani Foucault'un tanımladığı gücü⁷ (ilişkiler ağı) elde ederler. İnsanlık tarihine bakıldığında, bu gücü veya ilişkiler ağını hangi kişi, kurum, örgüt, devlet, kısaca hangi oluşum elde etmişse, o gücü diğerleri üzerinde bir tahakküm, kontrol ve sömürü aracı olarak kullandığı güçlü bir şekilde ileri sürülebilir. Coğrafi keşiflerden beri bu ilişkiler ağını (iktisadi, idari, sosyal bilimler, fen bilimleri, teknoloji, tıp vb. tüm disiplinler) örmeye devam eden bir toplumun bireyi olduğu içindir Mr Brown'a unutulmuş bir tek harf için o kadar enerji sarf ettiren. Krishna, içinde bulunduğu olumsuzluğun bir nedeninin de İngilizlerin yürütmekte olduğu eğitim sistemi olduğunu farkındadır. Şöyle der: "Bu eğitim bizi moronlara indirgedi. Biz kendi öz kültürümüze yabancılaştık ve artıkları ile beslendiğimiz başka kültürün takipçileri olduk.,," (Narayan. 1980: 178). Sonraki sayfada ise şu cümleyi sarf eder: "Bu sisteme karşıyım, bizi kültürel olarak moronlaştıran, sadece iş yerleriniz ve yönettiğiniz devlet dairelerinde becerikli memurlar haline getiren bir eğitim sisteminin tüm yöntem ve yaklaşımlarına karşıyım" (1980: 179). Krishna, eğitim sisteminin bir sömürü aracı olarak kullanıldığının farkında, verdikleri eğitimin Hintli çocukların bilişsel düzeyinin geliştirilmesi amacıyla yapılandırılmadığının da farkında, bu sistemin bir bileşeni olduğunun da farkında, bu durumdan nasıl çıkılması gerektiğini de bilmekte, fakat nedense sadece şikayet etmekle yetinmektedir. Yani, zayıfın, güçsüzün başvurduğu ve atalet içinde serzeniş yapmaktan başka da bir devinim içermeyen pasif direnişi benimsemektedir. Bu da, Krishna'nın da onları bu duruma düşüren ataları gibi gereken yerde gereken adımı atamadığının, belki de powerlessness tarzında yaşadığı yabancılaşma duygusunun verdiği huzursuzluğu dindirmek için çıktısı olmayacak bir karşı duruş sergilediğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Başlarda benimsediği bu davranış Gandhi'nin benimsediği *Satyagraha* felsefesinden çok farklıdır. Oysa Narayan'ın romanı yazdığı zamanlarda, Gandhi yeteri kadar insanla ve yeteri kadar zaman içinde sergilediği direnişle Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasına çok yakın idi. Fakat Krishna'nın çizdiği profil kurgunun belli bir yerinden sonra değişmeye başlar. Krishna, gereken yer ve zamanda olmasa da sömürü aracı olarak kullanıldığını düşündüğü okuldan istifa ederek kendini çocukların eğitimine adanmış Hint asıllı Schoolmaster'ın okulunda çalışmaya başlar. Krishna'nın bu davranışı, Gene Sharp'ın 198 pasif direniş çeşidinden 'sömürünün aracı kabul edilen kurumlardan çekilme' (Withdrawal from social institutions) olarak nitelendirilebilir. Sömürünün bir dışlisi olma duygusunun yüklediği huzursuzluğu yok etmek için ayda 100 rupi veren bir

⁶ Nativisim, sömürgeleştirilmiş bir toplumun sömürgeleştirilmeden önce sahip olduğu kendine has yerli yaşam pratikleri ve kültürel kodlarına dönmeyi arzu etmeyi ifade eden bir terimdir. Nativistler, sömürgeci kültürün etkisinden kurtulmak için sömürge öncesi tedavülde olan yaşam kodlarına geri dönmeyi gerektirdiğini savunurlar. (Ashcroft, B. vd, 2007: 143).

⁷ Foucault, güç ilişkilerinden bahsederken, gücün sahip olunabilecek somut bir varlık olmadığını, belirli reaksiyonel fiiliyatlar ile oluşan bir eylem olduğunu, bir başka deyimle bir varlıktan daha ziyade deveren eden, tedavül olan, ağ benzeri bir stratejiler silsilesi olduğunu belirtir (1980: 97-99).

okulda çalışmayı reddedip daha huzurlu olacağını düşündüğü için ayda 25 rupi veren bir okulda çalışmayı yeğlemek de şiddet içermeyen bir pasif direniş olarak düşünülebilir. Gerçi maddi açıdan yaptığı fedakârlığın milli bir amaca dayanmadığını, kendini düşündüğü için, iç huzuru bulmak için yaptığını (1980: 183) belirtse de, onu huzursuz eden faktörün sömürgeci eğitim sisteminin öğrencileri moronlaştırmaktan başka bir işlevinin olmadığı düşüncesidir. Bu sürecin bir dışlisi olmayı bıraktığı için, yani Gene Sharp'ın tüm (198) şiddet içermeyen direniş hareketlerini kategorize ettiği üç ana başlıktan “(b) sosyal-ekonomik-siyasi sivil itaatsizlik ve işbirliği yapmama” eylemini gerçekleştirdiği için huzurludur. Sömürülen toplumun bireyleri sömürgecilerle işbirliği yapmadığı sürece, sömürgeci sömürüyü uzun süreli sürdüremez, çünkü sömürü maliyeti artar. Sharp'ın öne sürdüğü gibi siyasi [sömürgeci] güç itaat ile var olur, hükmedenler [sömürülenler] hükümlerini [sömürülerini] onlara sunulan itaat oranında sürdürebilirler (1973: 16).

Krishna sömüren ve sömürülen kültürler arasında kalan çoğu birey gibi önce her iki kültürü karşılaştırmaya sonra da her iki kültürün etkileşimi ile doğal bir süreç içerisinde oluşan *nativizm* ve *appropriation*⁸ uçları arasında bir yer edinmeye çalışmaktadır. Her ne kadar ortada (hibrid) görünüyorsa da davranmaya çalışsa da nativizme doğru daha fazla meyilli olduğu görülmektedir. Örneğin, eşinin hastalanmasının ilk evrelerinde eşini doktora göstermeden, muayene ettirmeden doktora durumu anlatması (Narayan, 1980: 73), kayın validesinin yönlendirmesiyle nazar bozan bir hocaya göstermesi (Narayan, 1980: 84), eşini muayene etmeye geldiğinde doktorun nazar bozmaya gelen hocayı görmesinden utanması (Narayan, 1980: 85) gibi sahneler Krishna'nın benimsemese de yerli kültüre dayalı davranış kodlarını reddetmediğinin belirtileri olarak algılanabilir. Okuyucu, Krishna'yı Krishna'nın ağzından tanımaktadır. Daha birinci sayfadan itibaren Krishna'nın otuzuna yaklaşmakta olan ve yaptığı işten memnun olmayan bir öğretmen olduğunu anlamaktadır. “Otuzuna merdiven dayayan birinin yiyen, çalışan, konuşan bir inek gibi yaşamaktan vazgeçmesi gerektiği duygusu üstüme üstüme geliyordu... Geride bir şeylerin eksik olduğu duygusu vardı hep (Narayan, 1980, s. 1). Bir zamanlar öğrencisi olduğu bu okulda ancak otuzlarına gelmiş bir öğretmen olarak çalışmaya başladıktan sonra verilen eğitimin öğrencilerin bilişsel düzeylerini geliştirmeyi değil de onları aptallaştırmayı hedefleyen bir eğitim müfredatı ile şekillendiğini ve öğrencilerin sadece itaat etmeyi öğreten bu aptallaştırıcı müfredat ile kültürlendiklerini görmesidir onu eksik bırakan. Krishna'yı rahatsız eden, ne bir akrabalık ne de velayet hakkına sahip olan idareci ve öğretmenlerin koydukları kurallara öğrencileri itaat etmeye zorlamalarıdır (Narayan, 1980: 9). Özellikle de Hindistan'da bu kadar dil çeşitliliği varken, öğrencilerin bir sömürge aracı olarak kullanılan İngiliz dilini ana dilleri gibi öğrenmeye zorlanmaları mantıksız gelmektedir. Yani Krishna, ancak otuzuna merdiven dayadıktan sonra sömürü düzeninin nasıl işlediğinin farkına varabilmekte, bu da onu mutsuz etmektedir. Sömürge sonrası dönemde sömüren ve sömürülen arasında vuku bulan ilişkileri inceleyen yazar, akademisyen ve entelektüeller genelde dilin, özellikle de İngiliz dilinin ve edebiyatının çok etkin bir sömürü aracı olarak işlev gördüğünü ileri sürerler. Bunu en radikal şekilde dile getiren Ngũgĩ Wa Thiong'o dur. Thiong'o bunu sadece dile getirmekle kalmaz, zihinlerinin de bu dille sömürgeleştirilmiş olduğunu, bu sömürüden kurtulmak için İngilizcenin her alanda tamamen terkedilmesi gerektiğini savunmuştur (1986: 12). Romandaki olay örgüsüne bakıldığında, Narayan'ın da İngilizcenin bir sömürü aracı olarak kullanıldığı düşüncesinde olduğu görülmektedir. Ancak Narayan, İngiliz dilini ve edebiyatını reddetmemektedir. Bunların Hindistan'da bulunan okullardaki işleyiş yaklaşımını reddetmektedir, yani müfredat planını reddetmektedir. Romanın adından da anlaşılabilir gibi, roman kahramanı hem alt metinlerde hem de olay örgüsüne serpiştirilen diyaloglarda genel olarak İngilizcenin katı kurallar içerisinde öğretilmesinin altındaki asıl niyetin yeni nesilleri itaat etmeye koşullamak olduğunu bazen ima bazen de açıkça dile getirmektedir. Krishna, okuyucunun karşısına aydınlanma (epiphany) sürecinin başında biri olarak çıkmaktadır. Bu aydınlanma sürecinin henüz başlarındaiken, ailevi, maddi, kişisel vb. bazı çekincelerle istemese de üst yapısı oluşmuş bu sömürü düzeninin bir parçası olmaya devam eden Krishna'nın, olaylar geliştikçe ve özellikle de eşinin ölümünün ardından o ana kadar powerlessness formunda yaşadığı sıkıntılara direnç ile karşı koymaya başladığı görülmektedir. Örneğin, artık öğrencilere, öğrendikleri bilginin bir çöp kadar değerinin olmadığını, bu bilgileri veren öğretmenlerin de ücretli uşaklar olduklarını dile getirmeye başlar (1980, s. 150). Romanın olay örgüsünün başında karşımıza sivil direnişin *pragmatik şiddetsizlik* versiyonu

⁸ Appropriation kelime anlamıyla ‘kendine mal etme’, ‘temellük’ anlamındadır. Postkolonyal (sömürge sonrası) literatürde ise; sömürgeleştirilmiş toplumların kendi sosyal ve kültürel kimliklerini [taleplerini] ifade etmede yararlı gördükleri sömürgeci kültüre ait kültürel kodları kendilerine mal etmesidir. Bu kültürel kodlar, dil, yazın türü, film, tiyatro, rasyonalizm, mantık, çözümleme gibi düşünce biçimleri vb. olabilir. (Ashcroft, vd., 2007: 15).

ile çıkan Krishna, olaylar ilerledikçe yavaş yavaş Gandhi'nin yürüttüğü *ilkeli şiddetsizliği* benimseyen biri olarak çıkmaktadır. Krishna'nın davranışlarından hareketle, Narayan'ın da dil ve eğitime bakış açısını çıkarsayabiliriz. Narayan da sömürge dönemde yürürlükte olan İngiliz eğitim sisteminin bir ürünüdür. Hint toplumunu sömürü altında tutmayı önceleyen bir sistemin genç nesilleri uyuşturmaktan başka bir amaç gütmeyeceğinin farkındadır. Narayan, otuz yıldan fazla bir süredir Hindistan'da İngiliz dilini öğreten ve Hindistan'da konuşulan dillerden tek kelime öğrenmek için hiçbir çaba harcamayan bir zihniyetin karşılıklı kültür alışverişi peşinde olmadığını geç de olsa farkına varmıştır. Bu farkındalığı Krishna karakteri üzerinden kurgulayıp okuyucunun dikkatini sömürü düzeninin devam etmesinden başka bir işlevi olmayan mevcut eğitim sistemine odaklamaya çalışmaktadır. Narayan'ın, çizdiği Krishna karakteri ile İngiliz dili ve kültürünün niteliklerini veya Batı kültür değerlerini yok saymadığı, bunların materyalist bir anlayışla dayatılmasına karşı çıktığı görülmektedir. Krishna'nın ayda yüz rupi maaş ödeyen bir eğitim kurumundan ayrılıp ayda yirmi beş rupi ödeyen başka bir eğitim kurumunu tercih etmesi de bu çerçevede değerlendirilebilir.

Sonuç

Hem tek tek bireyler hem de bu bireylerin çeşitli aidiyet ve çıkarlar etrafında ortaklaşarak kurdukları toplumsal oluşumlar arasında devam eden tahakküm kurma mücadelesinin tarihin hiç bir evresinde durmadığı bir gerçektir. Bu tahakküm kurma mücadelesinde kim zamanın ruhuna (zeitgeist) uygun hareket etmişse sömüren olmuş, bu ruha uygun hareket etmeyen de sömürü nesnesi olmaktan kurtulamamıştır. İster sömüren ister sömürülen açısından bakılsın gereken yerde gereken adımın atılmasıyla güç devşirilmekte ve o güç karşıtın aleyhine işlemektedir. Diyalektik gereği sömüren ve sömürülen arasında süregelen bu güç mücadelesi hep devam edegelmiştir. Dünya genelindeki bu mücadelelere bakıldığında bazı yer ve durumlarda şiddet içermeyen pasif direnişler başarıya ulaşmışken, bazı yerlerde de aktif direnişlerin otoriteyi belli bir noktada uzlaşmaya zorladığı görülmektedir. Fakat burada altı çizilmesi gereken nokta şudur ki; sömürüye karşı verilen mücadele ister pasif ister aktif, ister pragmatik ister ilkeli olsun direnişin barındırdığı güç ile (yeteri kadar zaman, yeteri kadar insan) paralel bir başarı elde edebildiğidir. Bireyler, ait oldukları toplum veya farklı toplumlardan gelenler tarafından baskı ve tahakküme maruz kalıp dayatılan yaşam biçimlerini içselleştiremediklerinde, aynı zamanda karşı koyacak araçlara da sahip olamadıklarının farkına vardıklarında, powerlessness (güçsüzlük) formunda yabancılaşma yaşarlar. Bu aşamada kimileri güçsüzlükten kaynaklı devinim içermeyen pasif ve teslimiyetçi bir tutum içine girerken, kimileri de ya şiddet içeren pragmatik tutum, ya sivil itaatsizlik ya da Gandhi ile özdeşleşen *Satyagraha* tarzı şiddet içermeyen ilkeli tutumu benimser.

Krishna, hem İngilizler tarafından sömürüldüklerinin farkında hem de yaptığı iş ile sömürünün üç temel aracından ikisi olan 'eğitim' ve 'dil' araçlarını kullanarak bir şekilde sömürünün devam etmesine katkı sunduğunun farkındadır. Bu farkındalığa rağmen ilk başlarda, elinden bir şey gelemediğini düşündüğü ve olumsuz durumun ortadan kalkmasını sağlayacak araçlarla sonuca etki yapamadığına kanaat getirdiği için kendini güçsüz ve etkisiz olarak düşünmekte, gerekeni yapamamaktadır. Başka bir deyişle, Krishna'nın romanın başlarındaki davranışları, sömürgeci otoritenin sömürülen kültüre ustaca dayattığı kodlar ile boğuşan zayıf, güçsüz ve yabancılaşmış, teslim olmuş bir karakterin pasif direnişi olarak değerlendirilebilir. Krishna, powerlessness duygusunun yüklediği huzursuzluğu gidermenin çaresini teslimiyet olarak nitelenebilecek davranışı benimsemeye aramaktadır. Fakat kurgudaki olaylar geliştikçe, yani çok sevdiği eşini kaybetmesi, idealist bir şekilde tüm enerjisini eğittiği öğrencilere adayan bir öğretmenle ve ölmüş eşinin ruhu ile iletişim kurmasını sağlayan bir medyum ile tanışması gibi gelişmeler Krishna'nın davranışlarında değişime yol açarak Krishna'yı sömürü karşısındaki pragmatik tutumdan ilkeli bir tutuma doğru yönlendirir. Başka bir deyişle, Krishna 'alienation as surrender' durumundan 'alienation as seperation' durumuna geçerek sömürü karşısındaki tutumunu da, yani direniş tarzını da değiştirir. Krishna geç de olsa, hiçbir şiddete başvurmadan, eğitimi bir sömürü aracı olarak kullanmaktan başka bir amaç gütmeyen bir kurumun verdiği ücretin dörtte birini veren başka bir kuruma geçerek Gandhi'nin Satyagraha felsefesine doğru ilerleme kaydetmiştir. Güçsüzlüğü ve ataleti barındıran pragmatik-pasif direnişten, ahlaki prensiplere dayalı, kararlı, şiddet içermeyen bir direnişe geçmiştir. Krishna'yı hem kendine hem de kültürüne yabancılaşma ve uzaklaşma duygusundan kurtaran bu tutumu olmuştur. Sonuç olarak, Narayan'ın da

Krishna karakteri ile, gerektiği kadar insan ve gerektiği kadar süre ile gerçekleştiğinde Gandhi'nin şahsında somutlaşan bu direniş tarzı (Satyagraha) ile sömürünün önemli ölçüde önüne geçilebileceği düşüncesinde olduğu ileri sürülebilir.

Kaynakça

- Ashcroft B., Griffiths G. and Tiffin H. (2007). *Key Concept in Post-colonial Studies*. 2nd ed., New York: Taylor & Francis e-Library.
- Bulhan, H. A. (2015). Stages of Colonialism in Africa: From Occupation of Land to Occupation of Being. *Journal of Social and Political Psychology*, 2015, Vol. 3(1), pp. 239–256, doi:10.5964/jspp.v3i1.143.
- Foucault, M. (1980), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972–1977*, Ed. Colin Gordon. New York, Pantheon Books.
- Gandhi, M. K. (1920) *The Collected Works of Mahatma Gandhi* vol. 19.
- Gramsci, A. (1971) *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*, New York: International Publishers.
- Heywood, A. (1994) *Political Ideas and Concepts: An Introduction*, London: Macmillan.
- Laycock, S. (2012). *All the Countries We've Ever Invaded: And the Few We Never Got Round To*. Stroud: History Press.
- Narayan, R. K. (1980). *The English Teacher*. Chicago: The UCP.
- Narayan, R.K. (2012). *My Days: Amemoir*. S.A: Pan Mcmillan.
- Özcan, A. (Ed.). (2014). *Sömürgecilik Tarihi (Afrika-Asya)*. Eskişehir: AÜY.
- Lang, B. (1970). Civil Disobedience and Nonviolence: A Distinction with a Difference. *Ethics*, Vol:80, No:2, pp. 156-159. Doi: 10.1086/291763. Url: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/291763>.
- Patnaik, U. (2017). 'Revisiting the "Drain", or Transfer from India to Britain in the Context of Global Diffusion of Capitalism' in Shubhra Chakrabarti and Utsa Patnaik (eds.) *Agrarian and Other Histories: Essays for Binay Bhushan Chaudhuri*. Tulika Books: New Delhi.
- Randle, M. (1994). *Sivil Resistance*. Roermond: Fontana Press.
- Seeman, M. (1959). On The Meaning of Alienation. *American Sociological Review*, Vol. 24, No: 6, pp. 783-791. Published by: American Sociological Association.
- Schock, K. (2015). *Civil Resistance Today*. Cambridge: Polity Press.
- Sharp, G. (1973). *The Politics of Nonviolent Action: Part One: Power and Struggle*. Boston: Porter Sargent Publishers.
- Szczepanski, K. (2019, Jan 14). *How British Rule of India Came About-and How It Ended*. (ThoughtCo). URL: www.thoughtco.com/the-british-raj-in-india-195275. Alıntılama Tarihi: 23 Temmuz 2019.
- Taş, M. R. (2011) Alienation, Naipaul and Mr. Biswas. *International Journal of Humanities and Social Science*. Vol. 1 No. 11, Special Issue – August 2011.
- Thiong'o, N. W.. (1986). *Decolonising the Mind: The politics of language in African literature*. London: Heinemann.